

Żnin [dekanat]

Administracyjnie wydzielony obszar archidiakonatu gnieźnieńskiego dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej, istniejący do 1775/1782 r. Po raz pierwszy szeroko opisany w księdze uposażeń arcybiskupstwa gnieźnieńskiego z początków XVI w. [LBG I, s. 143 n.].

W granicach dekanatu stanowiącego administracyjnie wydzielony obszar archidiakonatu Gniezno leżały następujące parafie: Brzeskorzystew, Cerekwica, Chomętowo, Chomiąza [Szlachecka *sive* Pańska], Gąsawa, Gorzyce, Gościeszyn, Góra [Arcybiskupia], Juncewo, Izdebno, Kierzkowo, Kwieciszewo, Lubiecz, Mogilno, Niestronno, Ostroszcze, Pakość, Palędzie [Kościelne], Parlin, Rogowo, Ryszewko, Skórki, Słaboszewo, Szczepanowo, Świątkowo, Wenecja, Wójcin, Trłag, Żerniki, Żnin, które wymienia wizytacja archidiakona Wincentego de Seve z lat 1608 – 1609 [AAG, E 40, k. 256v-304, 402-413v, 469v-476v].

Zachowane wizytacje pochodzą z lat 1608/1609 – 1775 [AAG, E 39, k. 1-51]. Omawiał je ogólnikowo S. Librowski [*Repertorium*, *passim*]. Pominął jednak zachowane fragmentarycznie powizytacyjne opisy parafii z połowy XVIII w. [Bibl. Kórnicka PAN, rękopis BK 69, s. 1-27 z opisem Kwieciszewa, Pakości, Parlina, Strzelec, Trłaga, Wenecji]. Większość z nich jest przechowywana w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie. Archiwum Diecezjalne we Włocławku posiada rękopis wizytacji z 1760 r. [ADWł., Wiz. 55].

Liczba parafii ulegała ciągłej zmianie, na co wskazuje analiza kolejnych wizytacji z lat wzmiankujących o afliowaniu niektórych upadłych do istniejących. Po pierwszym rozbiore w 1772 r. i pruskich uzurpacjach granicznych znaczne terytorium dekanatu zostało umniejszone poprzez włączenie Żnina i kilku parafii do państwa zaborczego. Wówczas doszło do kasacji dekanatu i w jego miejsce powstał nowy dekanat, zwany rogowskim, ze stolicą w Rogowie, wizytowany w 1782 r. [AAG, E E23, k. cz. 3, s. 1-99].